ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 14, številka 4, december 2010 · ISSN 1408-2969

EPISTEMOLOGIJA

Richard Robinson

Prosjačiti za vprašanje (petitio)

prevedel Danilo Šuster

Citiranje: Richard Robinson, »Prosjačiti za vprašanje (petitio)«, *Analiza: časopis za kritično misel* 14, št. 4 (2010): 31–36.

Prevod. Licenca Creative Commons, ki velja za arhiv revije, za prevode ne velja; pravice izvirnika pripadajo njegovim imetnikom.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je izvirna tiskarska datoteka številke, ki ji je bil leta 2026 dodan ta naslovni list. Strani in prelomi ustrezajo tiskani izdaji.

Richard Robinson
Prevedel Danilo Šuster

Prosjačiti za vprašanje (petitio), 1971*

Ted S tem pa prosjačiš za vprašanje.

Jon In kaj potem?

Ted Kaj misliš s tem »in kaj potem«?

Jon Pa kaj potem, če prosjačim za vprašanje?

Ted Pa *kaj potem*? *Prosjačiš za vprašanje*. Za vprašanje ne bi smel prosjačiti.

Jon Zakaj ne bi smel prosjačiti za vprašanje?

Ted ?

Jon Ne veš. Ali sploh veš, kaj *pomeni* prosjačiti za vprašanje?

Ted Prosjačiti za vprašanje pomeni predpostavljati tisto, kar nameravaš dokazati. Na primer, če želiš dokazati, da je Bog dobrohoten, potem rečeš: »Bog poseduje vse vrline, torej je dobrohoten.« Premisa, da ima Bog vse vrline, predpostavlja, da je dobrohoten,

Jon Ne bi rekel, da ravno *predpostavlja*. Iz te premise *sledi*, da je dobrohoten.

Ted V redu, pa sledi. Torej prosjači za vprašanje.

Jon In kaj potem?

Ted Pa sva spet tukaj. Prav res in »kaj potem«! S tem vendar *prosjačiš za vprašanje*!

Jon Zdi se, da hočeš reči, da je slabo, če iz premise sledi sklep. Je takšno tvoje mnenje? Ali misliš, da iz premise *ne* bi smel slediti njen sklep? In ko obsojaš argument s tem, ko praviš, da prosjači za vprašanje, ali ga obsojaš, ker sklep nujno sledi iz premise?

Ted No, ne, ampak –

Jon Absurdno je, mar ne? obsojati argument, ker iz njegove premise sledi sklep. Argument kritiziramo, kadar iz njegovih premis sklep *ne* sledi.

Ted No, že, ampak –

* Richard Robinson. 1971. »Begging the Question 1971.« *Analysis* 31.4, March 1971, str. 113-117. Uporabljeni prevod in izvor fraze bosta pojasnjena v nadaljevanju besedila. Zaradi razumljivosti sem v oklepaju vseeno dodal »petitio«. - Op. prev.

Jon Moram priznati, da te imam na sumu, da sprejemaš ta absurd. Sumim, da zavračaš moj argument samo zato, *ker* iz moje premise sklep nujno sledi. No, v vsakem primeru, vsaj po mojem mnenju, to počne večina ljudi, ko obsodi nek argument, češ da prosjači za vprašanje.

Ted Zdaj vem, kaj imam v mislih. Menim, da ima ena premisa sama po sebi sklep kot posledico, brez dodatka drugih premis. Sklep argumenta bi moral slediti iz vseh premis skupaj in iz nobene posebej, saj so v tem primeru druge odveč. Kadar sklep sledi že iz ene same premise, takrat rečemo, da argument prosjači za vprašanje.

Jon Torej gre za napako vključevanja nepotrebnih premis? To pa gotovo ni posebej huda napaka, saj s tem argument ne more postati neveljaven.

Ted Ne, tudi za to ne more pri tem iti. Kot praviš, z dodajanjem nepotrebnih premis veljaven argument ne more postati neveljaven. Mislim, da gre pri prosjačenju za vprašanje v bistvu za zmoto argumentiranja iz ene same premise, ki ima že sama po sebi sklep kot posledico ali je sklepu celo ekvivalentna. Tega ne bi smeli početi.

Jon Zdi se mi, da obsojaš tisto, kar smo v mladosti imenovali enostavno sklepanje. Rečeno je bilo, da lahko iz »Vsi ljudje so smrtni,« takoj izpelješ »Noben nesmrtnik ni človek,« potrebuješ pa še eno dodatno premiso, da prideš do sklepa »Sokrat je smrten.« Še en primer enostavnega sklepanja je izpeljava »Noben pes ni mačka,« iz »Nobena mačka ni pes.« Ali torej obsojaš enostavno sklepanje?

Ted No, zdi se precej neuporabno, mar ne?

Jon Prepričan sem, da obstajajo ljudje, ki odnosov sledenja ne razpoznajo takoj. No, v vsakem primeru pa je sklepanje veljavno, mar ne?

Ted O, ja, seveda je veljavno.

Jon Torej obsojaš veljaven argument, ko ga kritiziraš, da prosjači za vprašanje?

Ted Menda res.

Jon Saj *veš*, da ga. In že zaradi tega bi moral malo oklevati, preden za nek argument rečeš, da prosjači za vprašanje. Kajti nič napačnega ni v tem, da ponudiš premiso, ki ima že sama po sebi sklep kot posledico.

Ted Še vedno se mi zdi, da je nekaj narobe, če prosjačiš za vprašanje, ko bi le znal to prav pojasniti.

Jon Obstajata samo dva prava načina kritike danega argumenta. Prvi je ta, da rečeš, da sklep ne sledi iz premis. Drugi pa je ta, da rečeš, da ne sprejemaš premis kot resničnih. Prosjačiti za vprašanje ni ne eno ne drugo. Torej ne gre za pravo kritiko.

Ted Ampak vedno so menili, da pomeni prosjačiti za vprašanje zagrešiti pravo zmoto. Najdemo je že pri Aristotelu, mar ne?

Jon Res je, prvič nastopa pri Aristotelu, ampak tam pomeni kršitev pravil igre.

Ted *Igre*?

Jon Res je, igre. Akademske igre *elenchus* [zavrnitve. – Op. prev.] med dvema osebama, izpraševalcem in odgovarjevalcem. Odgovarjevalec zatrdi neko tezo, izpraševalec pa jo želi zavrniti s pomočjo trditev odgovarjevalca samega tako, da mu zastavlja vprašanja in uporablja njegove lastne odgovore za to, da bi začetno tezo ovrgel. Recimo, če odgovarjevalec zatrdi tezo, da Bog ni dobrohoten, bi ga izpraševalec lahko vprašal, ali je Bog kreposten ali pokvarjen. Če bi odgovarjevalec odgovoril, da je Bog kreposten, bi ga izpraševalec lahko vprašal, ali je dobrohotnost vrlina ali pregreha. Če bi odgovarjevalec rekel, da je vrlina, bi izpraševalec lahko odvrnil: »No, pa dajva zdaj skupaj vse, kar sprejemaš. Rekla sva, da je dobrohotnost vrlina (krepost) in da je Bog kreposten. Iz tega sledi, da je Bog dobrohoten, kar pa nasprotuje tvoji začetni tezi.«

Ted Ne uvidim, kje tu nastopa prosjačenje za vprašanje.

Jon Kot v vsaki drugi igri so morala biti tudi v tej določena pravila, da je bila igra zanimiva ali koristna. Tako so ena pravila določala, kaj lahko reče odgovarjevalec, druga pravila pa so določala, kaj sme reči izpraševalec. Eno od pravil za izpraševalca je bilo, da ne sme neposredno zastaviti vprašanja o svojem sklepu. Če je, denimo, želel dokazati, da je Bog dobrohoten, ni smel zastaviti vprašanja neposredno kot »Ali je Bog dobrohoten?« Prav tako ni smel zastaviti tega vprašanja v prikriti obliki, denimo »Ali najvišje bitje želi vsem dobro«? To se pravi, ni smel prositi za sklep.

Ted Ampak to, kar je predmet najine razprave, je *prosjačiti vprašanje*, ne pa prositi *za sklep*.

Jon »Prosjačiti« pomeni »prosjačiti za« v tej frazi [angl. *to beg for*. – Op. prev.], tako kot »prosjačiti za svoj kruh.« Ne vem pa, zakaj Angleži temu pravijo »vprašanje.« Mislim, da gre za edini narod, ki temu tako reče. Aristotel je temu rekel »začetek« (τσ ἐυάρχη) in tako je temu rekel tudi tisti, ki je v latinščino frazo prevedel kot *petitio principii*. In večina modernih narodov zgolj ponavlja latinsko frazo.

Ted Ampak sklep tudi ni začetek.

Jon Pa je, v najboljših argumentih. Najboljši dokazovalci, denimo Evklid, ti vedno že na *začetku* povedo, kaj bo njihov *sklep*. V igri *elenchus* si vedno že takoj na začetku vedel, kaj je želel izpraševalec dokazati. Glede na namen igre je želel dokazati tezo, ki je bila protislovna tezi, ki jo je postavil odgovarjevalec. Ker je bila teza odgovarjevalca prva poteza v igri, je bil sklep, ki ga je želel izpraševalec, se pravi teza, ki je zanikala tezo odgovarjevalca, znana takoj, ko je odgovarjevalec spregovoril. Torej, če je izpraševalec neposredno prosil za svoj sklep kot tak, je bilo naravno, da so to opisali kot »prositi za tisto, kar je na začetku.« Škoda, da temu dandanes ne rečemo »prositi za (zahtevati)« [angl. *ask for*. – Op. prev.] in smo namesto tega obdržali starinsko besedo »prosjačiti« [angl. *begging*. – Op. prev.].

Ampak midva se ne greva te igre. Odkriti želiva resnico, nekaj spoznati. Zatorej, ko ti predstavim nek argument, mi ti ne bi smel reči, da kršim pravila akademske igre. Oceniti bi moral, ali je moja premisa resnična in ali moj sklep veljavno sledi iz moje premise. Če misliš, da je moje premisa neresnična, potem mi to povej. In če misliš, da moj sklep ne sledi iz moje premise, potem to tako povej. Ne reci pa, da je moja premisa resnična in moj sklep sledi, a je moj argument vseeno slab, ker »prosjači za vprašanje.« To je absurd.

Prepoved prosjačenja za vprašanje ni niti zakon logike niti maksima dobre znanstvene metode. Gre zgolj za pravilo zastarele tekmovalne igre. Sklicevanje na to prepoved v znanstvenem iskanju resnice je tako irelevantno kot upoštevanje Queensberryveh pravil[†], kadar te napade morilec.

(*Čez dva dni.*)

Ted Pogledal sem, kaj Aristotel pravi o prosjačenju za vprašanje in strinjam se, da je v *Topiki* to zanj pravilo igre. Ampak pravi pa tudi *(Topika* 162b 31-33), da to ni *prava* narava prosjačenja za vprašanje, pravo oznako pa poda v *Prvi analitik*i (B 16), po kateri zares *gre* za pravilo znanstvene metode.

Jon Res je, zmoten poskus, da bi pravilo igre spremenili v znanstveno maksimo, se je, priznam, začel že pri Aristotelu samem. In to sem pozabil omeniti, ko sva oni dan o tem razpravljala. A vseeno gre v tem poskusu za pomoto in Aristotelovo pojasnilo v *Topiki* je boljše od tistega v *Prvi analitiki*, njegovemu lastnemu mnenju navkljub.

Ted Zakaj gre za pomoto?

Jon No, *nekaj* mora biti narobe. To je jasno že iz tega, da sta pojasnili med seboj nezdružljivi – razen če ni z isto frazo menil dveh različnih stvari v dveh delih. Ampak ni; in pojasnilo v *Analitiki* zgreši, ker uporablja pojem, ki v večini znanosti nima nobene aplikacije.

Ted Za kateri pojem gre?

Jon Pojem samo-evidentnega, το διαντου γυωστου, to, kar je spoznano po samem sebi. V *Prvi analitiki* je prosjačenje za vprašanje označeno kot »poskus, da bi dokazal s pomočjo njega samega tisto, kar ni spoznatno s pomočjo njega samega.«

Ted Mislim, da samo-evidenca nima nič s prosjačenjem za vprašanje.

Jon Mislim, da samo-evidenca sploh nima nič z znanostjo, morda z izjemo matematike in logike. V naravoslovju ni nič samo-evidentnega in noben znanstvenik ne poskuša dokazati nobenega zakona narave s pomočjo njega samega. Toda Aristotel je predpostavljal ali bil prepričan, da bi popolna znanost bila kot matematika in je verjel, kar je

[†] Boksarski kodeks, sprejet v 19. stoletju. - Op. prev.

plavzibilno, da v matematiki nastopajo samo-evidentne propozicije.

Ted Torej meniš, da je Aristotelovo pojasnilo v *Analitiki* neuspešno, po pojasnilu v *Topiki* pa gre le za pravilo igre, ki je nihče več ne igra?

Jon Bojim se, da je res tako.

Ted Ampak ta fraza pogosto nastopa v učenih angleških spisih.

Jon Vem, da je to tako. Tudi sam sem jo prej uporabljal. Zdaj pa mislim, da gre skoraj vedno za zmešnjavo ali netočnost ali pa za oboje hkrati.

Richard Robinson
Prevedel Danilo Šuster

Prosjačiti za vprašanje (petitio), 1981[†]

Zanimiv primer pojma *petitio* nastopa v *Analysis* 39.1, januar 1979, kjer na 24. strani Burch zapiše:

> Rad bi obranil leibnizovce tako, da pokažem, da argument Plantinge zgreši [angl. *fails*]. Razlog, da zgreši pa je *petitio* [angl. *it begs the question*]: predpostavlja obstoj določenega možnega sveta, katerega obstoj bi lebnizovec zanikal.

Če je *petitio* v tem, da predpostavljamo premiso, ki bi jo kdo lahko zanikal, potem je vsak argument *petitio*. Argument je lahko logično veljaven, čeprav temelji na domnevi, ki bi jo kdo lahko zanikal. Vprašanje, ali sklep sledi iz mojih premis, je neodvisno od vprašanja, kdo sprejema ali zanika moje premise.

Burch piše o tem, da argument *zgreši*. Kdaj argument *zgreši*? Sam vidim dve možnosti. Argument *zgreši*, če:

(1) je logično neveljaven ali pa
(2) ne prepriča osebe, ki ji je namenjen.

Ta dva načina sta med seboj neodvisna. Neveljaven argument lahko da prepriča ali pa ne prepriča osebe, na katero je naslovljen. In argument, ki ne uspe prepričati določene osebe, lahko da je in lahko da ni veljaven. Primer druge vrste, ki ni primer prve, je naslednji:

Ne ne-*p*, torej *p*.

To je veljaven argument, ki pa ne prepriča nikogar, ki je prepričan, da ne-*p*. Raba izraza »zgreši« v tem drugem smislu je lahko nekoliko prenagljena. Zdi se mi nekoliko prenagljeno reči, da tvoj argument »zgreši«, ker gre za *petitio*, ker nekoga ne prepriča, ker ta ne sprejema tvojih premis. Bolje bi bilo opustiti besedi »zgreši« in »petitio« in reči zgolj, da ga ne prepričaš, ker ne sprejema tvoje premise.

[†] Richard Robinson. 1981. »Begging the Question 1981.« *Analysis* 31.2, april 1981, str. 65.